

Minedrift – mellem utopier, realiteter og forbandelser

Af Frank Sejersen, lektor ved Institut for tværkulturelle og regionale studier,

Københavns Universitet

Januar 2015

Lige siden midten af 1500 tallet har der været dansk interesse for de mineralske forekomster i Grønland. Allerede længe før Grønland blev koloniseret i 1721 sendte Christian den VI ekspeditioner til Grønland (fx i 1605, 1606 og 1607) hvor formålet blandt andet var at hjembringe værdifulde mineraler, hvilket aldrig lykkedes. Disse ekspeditionsaktiviteter var blandt andet båret af drømmen om de store mineralske muligheder som den engelske admiral og søfarende Martin Frobisher berettede om fra sine rejser i Arktis i sin jagt på en søvej til Asien nord om Canada – den såkaldte Nordvestpassage.

Gennem tiderne har der i Grønland været etableret en række store og små miner med svingende succes. Drømmen om den store gevinst har været en væsentlig drivkraft for mineaktiviteterne lige fra eftersøgningsarbejdet over kortlægningen til åbningen af miner. Det var nok denne drøm som fik Lauge Koch til at åbne en forsøgsguldmine i 1933 i Østgrønland, og selv om der ikke blev fundet guld, fik Østgrønland prædikatet "Danmarks store lotteriseddel" i den danske presse, og man talte om "Grønlands Klondyke" på grund af forventningerne til forekomsten af guld og andre råstoffer. Selv i dag er der i både Danmark og Grønland store forventninger til at den mineralske forekomst vil være så indbringende at begge lande vil få et stort økonomisk udbytte. Især for det grønlandske selvstyre, har disse potentielle indtægter fra miner tegnet en fremtid, hvor den økonomiske afhængighed af Danmark har kunnet mindskes, og hvor nye grønlandske arbejdspladser kunne vokse frem. Efter megen opmærksomhed på olieudvinding, storindustri (aluminiumsmelter) og storskala-miner siden 2000, har Grønland i dag ingen produktionsaktiviteter knyttet til disse industrier. En mindre rubin-mine er dog ved at blive etableret.

I 2014 fremkom et ekspertudvalg med rapporten Til gavn for Grønland (rapporten har en række omfattende baggrundspapirer) som peger på at selv med flere store miner i gang på samme tid, så vil det være svært for Grønland at skabe den forventede økonomiske uafhængighed. Ligeledes peger rapporten på de vanskeligheder, de mange valg og de reformer, som et samfund skal forholde sig til for faktisk at få gavn af ressourcerne i undergrunden. Det er især faren for den såkaldte ressourceforbandelse (the resource curse) som det grønlandske samfund skal være opmærksom på. Denne forbandelse har ramt mange mineaktive lande i verden hvor resultatet er at de ikke formår at få meget ud af de mange ressourcer i undergrunden, og i nogle tilfælde ender landene med at være fattigere, end da de startede med minedriften. Ligeledes understregede udvalget at det grønlandske samfund nøje skulle overveje hvordan de ville indrette samfundet for at kunne få gavn af minedriften. Spørgsmålet om hvem der skal have gavn af minedriften og hvordan driften indrettes, så det gavner, har været et tilbagevendende tema i Grønland og Danmark, som det fremgår af nedenstående fire mineeksempler.

Den store kryolitmine i Ivittuut (1853-1987) i Sydgrønland var meget værdifuld for både investorer og den danske stat hvor mineindtægter indgik i driften af Grønland. Det var først under 2. verdenskrig hvor Grønland i en periode blev afskåret fra Danmark at grønlænderne for alvor fik øjnene op for værdien af kryolitten, og hvilke muligheder den gav dem for at være mere uafhængige af Danmark. I minen arbejdede der imidlertid ingen grønlændere, og der har været stor uenighed om hvor mange af indtægterne der tilfaldt Grønland.

I modsætning til kryolitminen var de fleste ansatte i Qullissat kulminen på øen Disko (1924-1972) grønlandere. Kulminenbyen udviklede sig til at blive Grønlands tredjestørste by, og i 1965 boede der 1.400 personer. Selv om byen blev betragtet som en levede og innovativ grønlandsk by, besluttede myndighederne at lukke byen angiveligt grundet et mangeårigt driftsunderskud i minen. Lukningen blev en traumatisk oplevelse for indbyggerne, og utilfredshed over lukningen bidrog til de politiske strømninger der førte til hjemmestyrets indførelse i 1979. Lukningen af Qullissat står i dag stærkt i det grønlandske samfunds bevidsthed og fremdrages ofte som et vidnesbyrd på hvad man i Grønland opfatter som danskernes manglende forståelse for den grønlandske kultur og den ulige relation til Danmark, som eksisterede den gang.

Da bly-, sølv- og zinkminen i Maarmorilik åbnede i 1973 nær Uummannaq var forventningerne store. Da minen lukkede i 1990, måtte man dog sande at selv om minen havde indbragt Grønland pæne indtægter og bidraget med økonomisk input til Uummannaq by, så havde minen ikke formået at ansætte det forventede antal grønlandere. Ligeledes gav minen anledning til konfrontationer med de lokale fangere, fordi de fik deres fangstmuligheder ødelagt, og der var gentagende gange forureningsproblemer.

I 2013 underskrev Grønlands regering og mineselskabet London Mining en udnyttelsesaftale som skulle være startskuddet til et nyt stort mineeventyr i Isua i nærheden af Nuuk. Selv om jernminen krævede astronomiske investeringer, håbede man på støtte fra kinesiske investorer. Aleqa Hammond, dengang leder af den grønlandske regering, havde store forventninger til projektet og brugte de forventede indtægter fra minedrift generelt som argument for at grønlandsk selvstændighed kunne være mulig i den nærmeste fremtid. London Mining gik i 2014 konkurs på grund af problemer med selskabets aktiviteter i Afrika og faldende verdenspriser på jern. Firmaet havde ikke påbegyndt etableringen af minen.

På trods af gode forekomster af mineraler i Grønland er det således ikke entydigt nemt at få mineaktiviteter igangsat og få dem organiseret således at det kommer Grønland til gavn.

Arbejdere i Qullissat-kulminen på øen Disko, ca. 1930 (Foto Hans Ejrnæs).